

асоба

асоба

Галіна Багданава

...галоўны колер нашай зямлі,
колер сънежнае, касмічнае белі,
колер чысыціні, колер МАРЫ...

Космас зямное мары

Спроба расшыфраваць мастакі псеўданім Аляксей Марачкін.

Традыцыйны беларускі ручнік шмат хто ўспрымае як сімвал жыццёвага шляху. Белы колер для мяне асабіста гэта ня толькі колер чысыціні, малака, семені, але, найперш, колер неспазнанага нябеснага съятла, з якога, магчыма, усе мы прыходзім у гэты съвет і ў якое, хто ведае, можа быць, пераутвараемся пасыля съмерці. Гэта колер Мары, незьдзяйсьняльны надзеі. Варта ёй спраўдзіца – і няма куды болей ісці. Час адлятаць у вырай... У даунейшым беларускім пантэоне Мара – багіня канца, дух съмерці. Таму бялогія нашыя ручнікі і расквеціліся ўзорамі зямнога, недасканалага жыцця. Чырвоныя ланцужкі арнаменту – гэта палкія зямныя пачуцьці, гэта кроў і агонь, што саграваюць і ўтрымліваюць нас на гэтай зямлі. У іх таксама ёсьць шмат неспазнанага, таемнага. Зямная чырвань вабіць, як і нябесная бель, яна ахоўвае, яна натхняе.

Сёння выдатны беларускі мастак Алексей Марачкін, які часцей за ўсё падлісае свае творы съветлым словам МАРА, заслужыў права ахінуць ручніком свайго лёсу съвятыя абразы. Ён стварыў абраз “Маці Божая Чарнобыльская”, пры асьвячэнні якога 26 красавіка 1990 году разам з праваслаўнымі і каталіцкімі съвятарамі прысутнічалі сотні людзей. А цяпер яшчэ і расьписаў царкву ў гонар

Маці Божай Жыровіцкай у Кліўлендзе (ЗША), дзе образы сьвятых дзіўным чынам суразъмерныя нам, людзям. Яны гатовыя выслушаць нашую споведź і па магчымасыці дапамагчы.

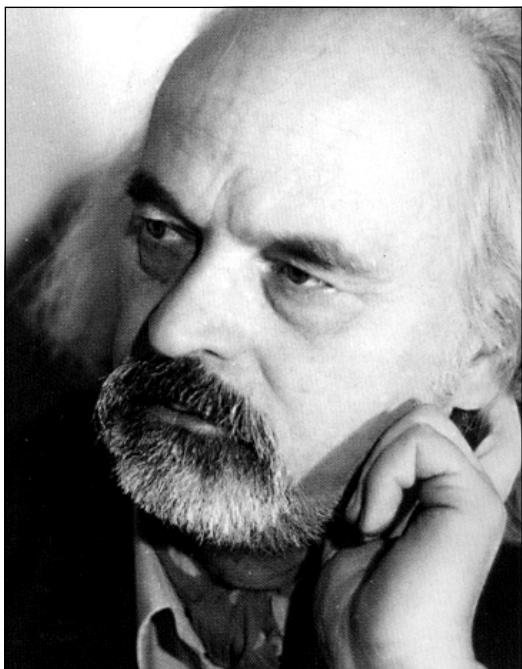
У народзе ручнік, якім ахінаюць абраз, называюць набожнікам. Ручнік-набожнік згадаўся мне не выпадкова. Год ад году ў творчасыці Аляксея Марачкіна, якім захапляюся з юнацтва, усё мацней і мацней гучыць, усім адценнямі рэзануе асноўны, галоўны колер нашай зямлі, колер сънежнае, касьмічнае белі, колер чысьціні, колер МАРЫ.

Зрэшты, ён, гэты белы колер, як акцэнт існуе і ў ранейшых ягоных працах. 1968 год. “Вакно хаты, дзе я нарадзіўся”. Вёска Новая Слабада (былая Папоўшчына) Магілёўскай вобласы. Быў канец сакавіка 1940 году, дакладней, 30 сакавіка, дзень нараджэння выдатнага іспанца Франсіска Гоі. Язэп Драздовіч, творчасыць якога стане ў будучым для Аляксея Марачкіна камертонам жыцця, у той час ствараў сваю кампазіцыю “Космас”, дзе ў вобразе сівабародага старога ён лунае між планетай і зорай, трymаючы ў руцэ крохкую, безабаронную нашу Зямлю. Прадчуванье вайны? Папярэджанье?

З гэтага вакна маці глядзела, як Аляксей штодня пачынаў сваю “Дарогу ў школу” (мастак успомніў пра яе, зімовую, у 1981 годзе). З гэтага вакна ён сам бачыў сваю маці “Хадору”, што прый-

«Гуканьне вясны», палатно, алей. (1976).

Аляксей Марачкін.

шла, вярнулася да яго фантастычным сном і ўвасобілася на палатне ў 1989 годзе...

А ў 1995 годзе на выставе суполкі “Пагоня”, якая традыцыйна адчынілася 25 сакавіка ў Палацы мастацтва, я ўпершыню ўбачыла і літаральна апяклася аб съялупчую бель карціны Аляксея Марачкіна “Сынягі майго дзялінства. Прысьвячэнне Mai Кляшторнай”. Ахінатае мамай і за сънежаным дрэвам, але ж усё адно безабароннае, босенъкае дзіцятка на сънезе. І зусім дарослыя, проста касьмічныя туга і боль у вачах. Толькі жывыя, пульсуочыя лініі пазначаюць акругласыць зямлі і бясконцасыць космасу. Тады, у 1995 усе мы адчувалі сябе босымі на сънезе. Такі ўжо наш лёс. На пачатку XX стагоддзя – “Босья на вогнішчы”. У канцы — “Босья на сънезе”...

А між тым ці ня лепшы ў гісторыі сусьеветнага выяўленчага мастацтва XX стагоддзя мастак-фантаст, аўтар “Нябесных бегаў”, імя і творчасыць якога адкрыў сучаснікам Аляксей Марачкін са сваімі сябрамі-наплечнікамі – Язэп Драздовіч, сцьвярджжаў: “Нішто не жыве, не расце ў агні. Нішто не жыве, не расце ў марозе. Толькі між агнём і марозам усё жыве, усё расце, усё квітнёт, развязваецца...”

А нас усё кідае – то ў мароз, то ў полымя...

І ці ня самаю запаветнаю зямною ма-
раю застаецца, мара пра бесканфлікт-
насць. Усе мы хацелі б проста жыць,
працаваць, гадаваць дзяцей. Толькі самі, на
сваёй Бацькаўшчыне, без прымусу і
падказак збоку. Гаварыць, пісаць на той
мове, якую нашаптала нам родная зямля, на
якой съявівалі нам кальханку. У Аляксея
Марацкіна цудоўная сям'я, жонка Ірына,
якая і акрыляе і дапамагае, сын Ігар, які
таксама стаў мастаком, унукі, што
гавораць, як дзед, як іхня дзяды-прадзеды
— па-беларуску. На лета ўсе разам выпраў-
ляюцца на хутар Барсукі, далей ад цывілі-
зацыі, дзе на старых дэзвярах можна раптам
убачыць абрывы “Жывога куста” ці
“Караля птушак” (у 1992 годзе Аляксей
Марацкін сапраўды напісаў цэлую серию

З серыі «Паданыні і легенды Беларусі». (1990-1991).

працаў нё на палатні, а на драўляных
дэзвярах), дзе можна ўгледзець “Начныя
прывіды” і “Паву”...

... Я бесканфліктны...

Толькі зноў і зноў,
Нібыта калатун мяне калоціць,
І ўжо пазбавіўся салодкіх сноў.
Жыцьцё віруе,
Як цапом малоціць...

Прызнаўся ў адным са сваіх верша-
ваних твораў Аляксей Марацкін. Вось

тут і пачынаеца зямная плынь жывога
жыцьця, чырвоны ўзор на сънежнай белі
дадзенага Богам, жыцьцёвага шляху...

Аляксей Марацкін, скончыўши мас-
тацка-графічны факультэт Віцебскага пе-
дагагічнага інстытуту, а потым яшчэ і ад-
дзяленне жывапісу Беларускага тэатраль-
на-мастакага інстытуту, быў і цяпер ужо
для нашчадкаў назаўжды застанецца ся-
род тых, каму выпаў гонар у другой пал-
лове XX стагоддзя вяртаць свайму народу
гістарычную памяць. Цяпер паплечнікай
Аляксея Марацкіна часта называюць мас-
такамі-этнаграфістамі. Лявон Баразна,
Яўген Кулік, Міхась Раманюк, Уладзімір
і Міхась Басалыгі, Мікола Купава, Віктар
Маркавец, Аляксей Марацкін... Яны
езьдзілі па Беларусі, апантана шукалі ў за-
кінутых вёсках скарбы народнага
мастакства. У кожнага ў майстэрні —
зьбіраліся цэльяя калекцыі — маляваныя ды-
ваны, ручнікі, посылкі, кераміка...

Потым гэтыя творы рэкам адгукаліся
ў іхніх карцінах і графічных аркушах... У
Аляксея Марацкіна ёсьць унікальныя на-
ццюморты з “берасцянкамі” (“Дзісенская
кераміка”), цэлая серыя кампазіцый у
стылі традыцыйных народных маляваных
дываноў... Але вяртанье памяці народнай
не магло адбывацца без вяртанья памяці
гістарычнай. Таму “Гуканьне вясны”,
“Зімовыя мроі” ствараліся Аляксеем Ма-
рацкінам у сугуччы з цэлымі серыямі парт-
рэтаў “Дзеячы гісторыі і культуры Бела-
руси” (бяз іх цяпер немагчыма ўяўіць пад-
ручнікі па гісторыі ці літаратуры!) і “Мае
сучаснікі”... Вітаўт, Рагнеда, Зянон Пазь-
няк, гісторык Мікола Ермаловіч... Жывая
тканка імёнаў на белым ручніку Бела-
руси...

Паэт і летуценік, а цяпер съятар
і філософ, адзін з герояў серыі Аляксея
Марацкіна “Мае сучаснікі” Алех Бем-
бель — Зыніч, сказаў пра мастака:

Казённым фарбнікам ня пары,
Суладдзя крыўскага паэт,
Ты зачароўваеш, як Мара,
У якой іскрыцца іншасьвет...

І вось пасыля неўтаймоўнае плыні
Чарнобыльскага болю, шматлюдных дэ-
манстрацый і мітынгаў, многія з якіх ма-
стакі ператваралі ў незабыўнае відовіш-
ча, пасыля вострых, дзёрзкіх выставаў суполкі “Пагоня”, якую ўзначаліў Аляксей

Марачкін, у ягонай творчасці ізноў пачалі зьяўляцца “Зімовыя мроі” (1991), “Зімовыя прывіды” (1992), “Зімовы анёл” (1994)...

Мастак інтуітыйна шукае выйсьце ў іншасвіт... Туды, куды адплывае Мара...

— Вялікая мудрасць у тым, каб хараштво чалавека і прыроды паказаць так, што сутыкнені супрацьлегласцю непатрэбныя,—сказаў неяк Аляксей Марачкін.

Мне пащасціла гаварыць з ім у хвіліны філософскага раздуму і паэтычнага натхнення, у тыя самыя хвіліны, калі чалавек далучаецца да іншасвіту...

...Згадваю зімовы завейны вечар 1992 году. У майго мужа Пётры, тады яшчэ студэнта аддзялення жывапісу Беларускай Акадэміі мастацтваў быў дзень нараджэння. І да нас прыйшлі ягония настаўнікі – Алег Маціевіч і Аляксей Марачкін. Аляксей Марачкін падарыў сваю работу (задумлівы жаночы твар лунае пана над возерам, па-над аблокамі) і цэлы скрутак белага палатна – мастакоўскі ручнік, на якім пішы-стварай свой непаўторны съвет, свой творчы лёс... Гаманілі пра рознае, съвечку запалілі, згадалі тады яшчэ жывога нашага паэта-эмігранта, таксама родам з Магілёўшчыны – Масея Сяднёва. І Аляксей Марачкін натхнёна, узьнёсла працытаваў:

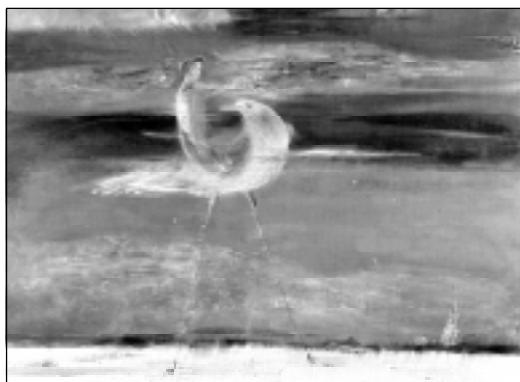
На капцох

не было нашай стражы,

нас танталі, глумілі, клялі...

Я хачу, каб у нас былі нашы

Імператары і каралі...

«Зімовыя мроі», палатно, алей, (1991).

Абраў «Маці Божая ахвяраў Чарнобылю». (1990).

Потым мы слухалі вершы Масея Сяднёва – магнітафонны запіс. Свае вершы чытаў і Аляксей Марачкін... За вакном съпявала завея...

А 25 сакавіка 1988 году, гэта памятаю дакладна, было адкрыццё выставы мастака-аматара Уладзіміра Дурко з вёскі Лоск Валожынскага раёна. І Зянон Пазняк, тады больш вядомы як мастацтвазнаўца і археолаг, які зьбіраўся там, на Валожыншчыне весыці раскопкі, запрасіў на вернісаж Аляксея Марачкіна, яшчэ некалькі мастакоў і мяне, загадчыка аддзелу народнага мастацтва часопіса “Мастацтва Беларусі”.

Усіх нас тады ўразіла, як паэтычна ўвасабляе Уладзімір Дурко неба...

— Неба – гэта космас, нашая повязь з Сусьветам, — заўважыў Аляксей Марачкін, — І калі чалавек, мастак бачыць наба, значыць, ён моцна стаіць на зямлі...

Потым мы падняліся на гару, ня проста гару, як съцвярджалі археолагі, сярэдневечнае замчышча... Летам тут у Лоску павінны былі весыці раскопкі...

«Мірон», палатно, алей. (2000)

Мы стаялі па калена ў сънезе і марылі пра тое, каб у нас, беларусаў, калі-не-будзь хапіла сродкаў і сілы аднавіць замкі, каб было ў нас, як ва ўсёй Еўропе... Свае замкі, палацы, храмы...

А па дарозе назад мае спадарожнікі спрабавалі ўпэўніць мяне, што нам, беларусам, ёсьць чаму вучыцца ня толькі на ў Захаду, але і ва Усходу. Маўляў, на Захадзе людзі прызвычайліся ўвесь час узыходзіць да нейкага ідэалу. Адсюль расчараўаныні, песімізм. А ўсходняя культура, кітайская, японская, вучыць углядацца ў навакольле і ў самога сябе, бачыць хараство ў нязменнай зъменлівасці... Каб намалываць сто відаў Фудзі, трэба бясконца ўслушоўвацца і ў гару Фудзі і ў сваё ўласнае адчуваныне гэтай гары.

Толькі калі ўжо я вярнулася дамоў, зірнула на каляндар, я ўспомніла, які быў дзень... І неяк за філософскім развагамі пра палітыку і ня згадвалі. Праз год гэты дзень адзначалі на вуліцах. Мы стаялі ля парогу новай эпохі... Бель сънегу зъмянялася зямнымі фарбамі... А той замак у Лоску, здаецца дасюль так і не раскапалі.

...А цяпер яшчэ трывады долу. Травень 1985 году. Да нас у рэдакцыю «Мастацтва Беларусі» прыйшлі мастакі Аляксей Марачкін, Рыгор Сітніца, Васіль Ясюк і паэтка Любоў Тарасюк, каб пагаварыць пра Каҳаныне... «Прага

чысыціні», так назвалі мы ту ю гаворку...

— Калі жывеш каҳаньнем — то яго не заўважаеш. Гэта, як усё роўна ходзіш — і рады ад таго, што ходзіш... — так Аляксей Марачкін пачаў тады сваю споведзь, — Такое, мусіць, у нас было жыцьцё, што менавіта жанчына зъберагала каҳаньне. Хоць бы тая ж Рагнеда, якая ўзынімае меч на нялюбага Уладзіміра. Жанчына стаіць за сьветлае, чыстае пачуцьцё. Прыгадайще Бандароўну — у народнай баладзе і паэмэ Янкі Купалы... Калі мой бацька пайшоў на вайну, маці засталася адна, чакала яго. Добра, што ён вярнуўся. А колькі мы ведаем салдатаک, якія не дачакаліся самых блізкіх, каҳаных. І яны не выходзілі замуж, гаварылі, што лепшага чалавека не было і ня будзе. Гадавалі, выхоўвалі сваіх дзетак. Гэта гордае, адзінокае, трывалае каҳаньне. З нотай высокага драматызму, які адбіўся і ў народных песьнях. Праўда, ёсьць у тых песьнях і шчаслівия, сонечная імгненыні.

А дзе ж тая крынічанька,
Што голуб купаўся,
А дзе ж тая дзяўчынка,
Што я закахаўся...

Вось яна, зямная, пульсуючая існасьць жыцьця... Чырвоны палкі ланцужок на бялоткім ручніку-набожніку...

Можна было б напісаць пра пленеры Язэпа Драздовіча, якія цяпер з лёгкім съядамі па белым сънежным цаліку вокладкі... Гартаю. «Настальгія па белым сънезе»... Людзі, што ўзылятаюць як птушкі... «Вакно ў зіму»... Стыне адзінокі човен і човен месяца люструеца ў вадзе... Хутка вясна...

Але цяпер я трymаю ў руках ягоны каталог з аўтарскім подпісам MARA і з лёгкім съядамі па белым сънежным цаліку вокладкі... Гартаю. «Настальгія па белым сънезе»... Людзі, што ўзылятаюць як птушкі... «Вакно ў зіму»... Стыне адзінокі човен і човен месяца люструеца ў вадзе... Хутка вясна...

Люты 2003 г.